

Tisková zpráva

STRATEGIE AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Vnímání transformace energetiky ČR veřejností

- ⊙ 50 % českých občanů považuje přechod k čistší energetice za úspěšný, 43 % jej má za neúspěšný.
- ⊙ Za největší úspěchy přechodu k čistší energetice jsou nejčastěji označovány rozvoj fotovoltaiky a rozvoj jaderné energetiky, za neúspěch jsou nejčastěji považovány vysoké ceny energií, příliš pomalý rozvoj jaderné energetiky a přílišné rozšíření solárních elektráren zabírajících bonitní zemědělskou půdu, zatěžujících rozpočet a zvyšujících ceny elektřiny pro spotřebitele.
- ⊙ 42 % občanů pokládá energetický systém v ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti za spravedlivý, 46 % jej má za nespravedlivý.
- ⊙ Ti, kdo energetický systém v ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti pokládají za nespravedlivý, jako důvod svého hodnocení nejčastěji uváděli neúměrné zisky často dotačně zvýhodněných producentů elektrické energie, vysoké nebo rozdílné ceny, nespravedlivé rozdělení nákladů a dopadů přechodu k čistší energetice, velké rozdíly mezi výrobní cenou a cenou pro spotřebitele elektrické energie, rozdílný dopad na bohatší a chudší domácnosti a špatné fungování dotační podpory ze strany státu. Mezi dotázanými, kteří energetický systém v ČR označili za spravedlivý, téměř dvě třetiny nedokázaly uvést konkrétní důvod svého postoje. Mezi těmi, kdo nějaký důvod uvedli, se nejčastěji objevovala možnost volby dodavatele, dostupnost energie pro všechny, stejné podmínky a dostupnost dotací pro všechny a ceny odvíjející se od spotřeby, které jsou navzájem srovnatelné.

Zpracovali:

Jan Červenka, Martin Ďurďovič

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210 310 586

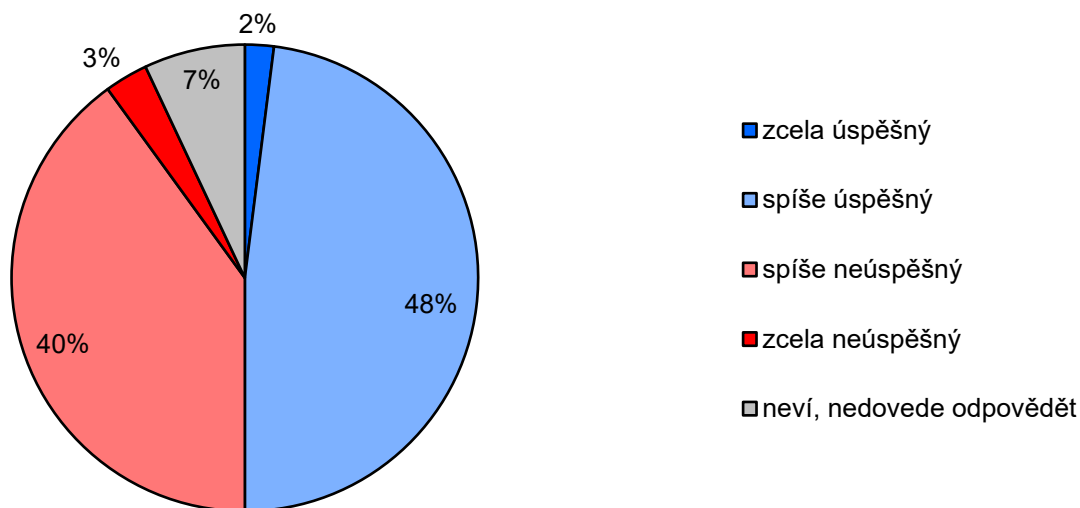
V srpnu 2024 byl do panelového výzkumu Naše společnost zařazen blok otázek věnovaných problematice energetiky. Část otázek se zaměřila na přechod energetiky k čistším, ekologicky šetrnějším zdrojům energie při výrobě tepla a elektřiny. Šetření konkrétně zjišťovalo, jak lidé vnímají úspěšnost či neúspěšnost přechodu na čistší zdroje v České republice, co je podle nich největším úspěchem či neúspěchem dosavadního průběhu tohoto přechodu, zda energetický systém v ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti pokládají za spravedlivý či nespravedlivý a proč. Oproti předchozím výzkumům, v nichž byly některé z těchto otázek pokládány, došlo ke změně v metodologii výběru respondentů, která je nyní založena na použití tzv. pravděpodobnostního panelu (viz níže vysvětlení technických parametrů výzkumu). Změna metodologie znemožňuje srovnání vývoje prostřednictvím časových řad a výsledky z minulých šetření proto nejsou uváděny.

První otázka, jejíž výsledky zachycuje graf 1, zjišťovala, zda obyvatelé České republiky pokládají províhající přechod k energetice, která využívá čistší zdroje energie s nižšími emisemi skleníkových plynů a jiných znečišťujících látek za úspěšný, nebo za neúspěšný.¹ Ze zaznamenaných výsledků vyplývá, že polovina (50 %) občanů hodnotí přechod k energetice, která využívá čistší zdroje energie s nižšími emisemi skleníkových plynů a jiných znečišťujících látek, jako úspěšný, přičemž 2 % jej považují za zcela úspěšný a 48 % za spíše úspěšný, naopak více než dvě pětiny (43 %)

¹ Otázka: „V České republice probíhá přechod k energetice, která využívá čistší zdroje energie s nižšími emisemi skleníkových plynů a jiných znečišťujících látek. Pokud byste měl/a hodnotit dosavadní vývoj, myslíte si, že přechod k čistší energetice je v České republice úspěšný nebo neúspěšný? Je zcela úspěšný, spíše úspěšný, spíše neúspěšný, zcela neúspěšný?“

tento přechod hodnotí jako neúspěšný, v tom 40 % spíše a 3 % zcela. Zbývajících 7 % dotázaných na danou otázku nedokázalo odpovědět.

Graf 1: Hodnocení úspěšnosti přechodu k čistší energetice (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Panel Naše společnost, 2. – 11. 8. 2024, 1022 respondentů starších 15 let, CAWI + CAPI.

Z podrobnější analýzy vyplynulo, že poněkud kritičtější v hodnocení úspěšnosti přechodu k čistší energetice jsou muži, kteří častěji než ženy označovali přechod za neúspěšný (49 % proti 36 %), zatímco ženy častěji odpovídaly, že nevědí (12 % proti 2 %). Z hlediska věku, ani z hlediska nejvyššího stupně dokončeného vzdělání se významné rozdíly neobjevily. Mínění o úspěšnosti přechodu k čistší energetice je poněkud častější mezi těmi, kdo důvěřují vládě při jejím rozhodování o jaderné energetice, a sílí spolu s narůstajícími sympatiemi k voličům vládní koalice SPOLU. Kritičnost v hodnocení úspěšnosti přechodu k čistší energetice se zvyšuje spolu se silicím nesouhlasem se Zelenou dohodou a přesvědčením, že cíle dohody nejsou dosažitelné a že Zelená dohoda přispívá k neúměrnému zdražování energií.

Dotázaným, kteří přechod k čistší energetice označili za zcela či spíše úspěšný (N=510), byla následně položena otevřená otázka, která zjišťovala, co pokládají za největší úspěch při přechodu k čistší energetice v průběhu posledních 15 let.² Mezi odpověďmi respondentů, z nichž kódována byla vždy jen první z uvedených možností, se nejčastěji objevoval rozvoj fotovoltaiky (17 %) následovaný jadernou energetikou (11 %) a odklonem od uhlí a tuhých paliv (7 %). Kromě těchto tří věcí dotázaní uváděli ještě mnoho jiných možností, ale ty už se svou relativní četností pohybovaly na úrovni statistické zachytitelnosti do 3 %. Mezi nimi se častěji vyskytly např. snížené emise, výměna kotlů, obecně rozvoj alternativních zdrojů energie, elektromobilita, větrné elektrárny, dotační programy, odsiřování tepelných elektráren a zlepšení ovzduší nebo stavu životního prostředí, což byly možnosti, které dosáhly alespoň 2 %. Více než třetina (35 %) dotázaných na danou otázku odpověděla, že neví.

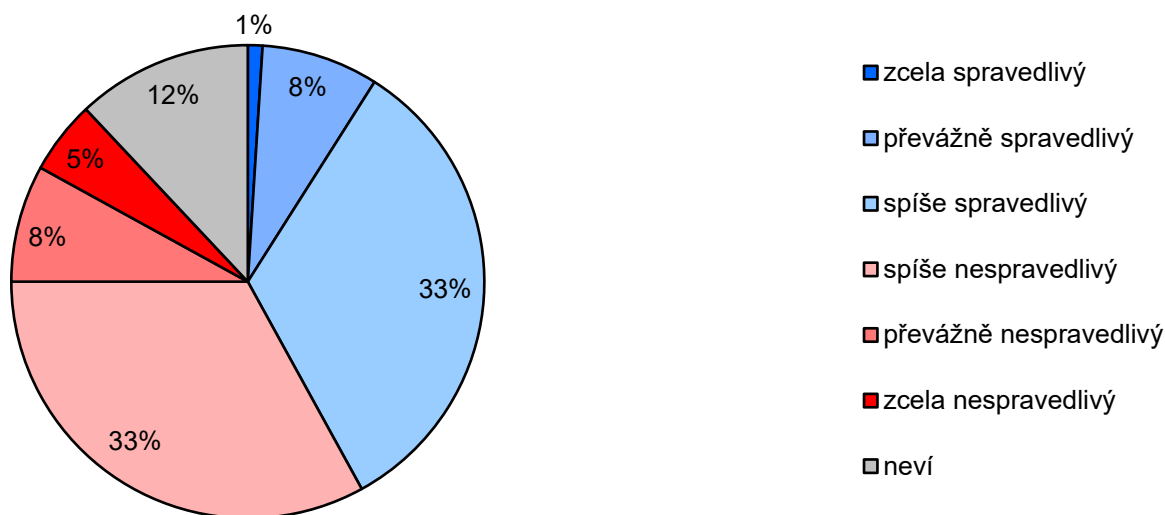
Respondentům, kteří přechod k čistší energetice pokládají za spíše či zcela neúspěšný (N=431), byla analogicky s předchozím případem položena otevřená otázka na největší neúspěch v průběhu realizace přechodu k čistší energetice v posledních 15 letech.³ I v tomto případě více než třetina (36 %) dotázaných odpověděla, že neví. Mezi těmi, kdo nějaký neúspěch uvedli, se nejčastěji objevovaly vysoké ceny energií (11 %), pomalý rozvoj jaderné energetiky (8 %), přílišné rozšíření solárních elektráren zabírajících bonitní zemědělskou půdu, zatěžujících rozpočet a zvyšujících ceny elektřiny pro spotřebitele (7 %), pomalý postup a liknavost realizace (5 %), nepromyšlené, nesmyslné či nekonceptní rozhodování a jednání (4 %), odklon od uhlí, buď příliš pomalý, ale často i naopak příliš rychlý a

² Otázka: „Prosím popište vlastními slovy co je podle Vás za posledních 15 let v ČR největším úspěchem při přechodu k čistší energetice.“

³ Otázka: „Prosím popište vlastními slovy co je podle Vás za posledních 15 let v ČR největším neúspěchem při přechodu k čistší energetice.“

neuvážený (4 %), dotace a financování (3 %), nízký podíl obnovitelných zdrojů (2 %) a elektromobilita (2 %). Další možnosti byly uváděny méně často.

Graf 2: Hodnocení spravedlnosti energetického systému v ČR (%)⁴

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Panel Naše společnost, 2. – 11. 8. 2024, 1022 respondentů starších 15 let, CAWI + CAPI.

Jak ukazují výsledky v grafu 2, více než dvě pětiny (42 %) občanů si myslí, že český energetický systém s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti je spravedlivý, v tom 33 % jej má za spíše spravedlivý, 8 % za převážně spravedlivý a jen 1 % za zcela spravedlivý. Opačný názor, že energetický systém v ČR je s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti nespravedlivý, vyjádřila celkově jen o 4 procentní body větší část populace (46 %), když 33 % jej označilo za spíše nespravedlivý, 8 % za převážně nespravedlivý a 5 % za zcela nespravedlivý. Zbýlých 12 % uvedlo, že neví.

V podrobnější analýze se ukázalo, že přesvědčení o nespravedlnosti energetického systému v ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti narůstá spolu s rostoucím věkem. Poměrně silná korelace se objevuje mezi hodnocením spravedlnosti energetického systému v ČR a souhlasem se Zelenou dohodou či názory na splnitelnost jejích cílů a na její dopad do cen energií. Podobně je hodnocení spravedlnosti energetického systému v ČR propojeno s důvěrou vládě ohledně správnosti jejího rozhodování a jaderné energetice, s politickou afiliací k voličům vládní volební koalice SPOLU (čím vyšší sympatie, tím silnější je přesvědčení o spravedlnosti energetického systému v ČR), s politickou afiliací k voličům STAČILO! a Přísaha a Motoristé (v obou případech s rostoucími sympatiemi sílí přesvědčení o nespravedlnosti energetického systému v ČR) a rovněž se sebezaražením na pravolevé škále politické orientace (při posunu od levice k pravici se zvyšuje podíl těch, kteří český energetický systém pokládají za spravedlivý).

Respondentům, kteří energetický systém v ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti označili za spravedlivý (N=435), byla následně položena otevřená otázka zjišťující proč tak soudí.⁵ Téměř dvoutřetinová většina dotázaných neuměla na tuto otázku konkrétně odpovědět a zvolila odpověď „neví“. Mezi ostatními se pak objevovaly různé odpovědi, mezi kterými se častěji opakovaly možnosti jako možnost volby dodavatele (4 %), dostupnost energie pro všechny (3 %), stejné podmínky a dostupnost dotací pro všechny (3 %), ceny, které jsou navzájem srovnatelné (3 %) a které odpovídají spotřebě (1 %). Další 3 % soudí, že systém státních

⁴ Otázka: „Energetický systém, tj. výroba, distribuce a spotřeba energií, může různým lidem přinášet výhody a nevýhody. Nakořím spravedlivý nebo nespravedlivý je energetický systém ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti? Energetický systém ČR je zcela spravedlivý, převážně spravedlivý, spíše spravedlivý, spíše nespravedlivý, převážně nespravedlivý, zcela nespravedlivý.“

⁵ Otázka: „Prosím popište vlastními slovy co nejsrozumitelněji, proč považujete rozdělení výhod a nevýhod energetického systému ČR mezi různé skupiny společnosti za spravedlivé.“

podpor a dotací umožňuje čerpání výhod i pro chudší část populace, 2 % jako spravedlivé hodnotí rozdělení nákladů v rámci systému. Jiné odpovědi nepřekročily hranici 1 %.

Těm, kteří energetický systém v ČR s ohledem na rozdělení výhod a nevýhod mezi různé skupiny společnosti označili za nespravedlivý (N=464), byla rovněž položena otevřená otázka zkoumající důvod jejich hodnocení.⁶ Zde dotázaní v odpovědích nejčastěji uváděli neúměrné zisky často dotačně zvýhodněných producentů elektrické energie (13 %), vysoké nebo rozdílné ceny (11 %), nespravedlivé rozdělení nákladů a dopadů či rozdílnost podmínek přechodu k čistší energetice (8 %), velké rozdíly mezi výrobní cenou a cenou pro spotřebitele elektrické energie (8 %), rozdílný dopad na bohatší a chudší domácnosti (6 %), špatné fungování dotační podpory ze strany státu (5 %), fungování burzy v podmínkách monopolu, respektive nefunkčnost trhu (4 %), znevýhodnění či diskriminace malých výrobců energie (3 %), neprůhlednost, složitost a malou informovanost lidí ohledně fungování systému (2 %) a to, že při nízkém odběru nejsou úspory zvýhodňovány, ale naopak sankcionovány vyšší cenou (2 %). Další odpovědi už měly jen nízkou četnost nepřekračující úroveň 1 % a 28 % dotázaných odpovědělo, že neví.

⁶ Otázka: „Prosím popište vlastními slovy co nejsrozumitelněji, proč považujete rozdělení výhod a nevýhod energetického systému ČR mezi různé skupiny společnosti za nespravedlivé.“

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Panel Naše společnost 24-08</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>2. - 11. 8. 2024</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Vicestupňový stratifikovaný náhodný výběr</i>
<i>Strata:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště</i>
<i>Vážení dat:</i>	<i>Designové váhy zohledňují počet osob v domácnosti a kalibrační váhy vypočítané pomocí iteračního vážení zohledňují křížení velikosti místa bydliště proti NUTS2, a dále věk, vzdělání, pohlaví.</i>
<i>Zdroj dat pro vážení:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1022</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Online dotazování CAWI + osobní dotazování CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>UE.3, UE.20a, UE.20b, UE.21, UE.22a, UE.22b</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>oe250109c</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>9. ledna 2025</i>
<i>Zpracovali:</i>	<i>Jan Červenka, Martin Ďurďovič</i>

Slovníček pojmů:

Popis výběru respondentů do Panelu naše společnost – Respondenti panelu jsou získáváni pomocí vicestupňového stratifikovaného výběru skupin s opakováním. Oporou výběru je Registr sčítacích obvodů a budov (RSO). Strata výběru jsou kraje ČR křížené s velikostí obce (66 strat). V rámci každého strata je primární jednotka výběru obec. Při výběru obce je zohledňován její počet obyvatel (větší obec má větší pravděpodobnost výběru) a výběr umožňuje opakování výběru obce. V rámci obce je vždy vybráno náhodně 6 adres budov opět s pravděpodobností podle počtu obyvatel budovy (s opakováním). V budově je náhodně vybrána jedna domácnost (bez opakování) a v domácnosti je náhodně vybrán jeden její člen. Tento postup společně s designovými vahami zohledňujícími počet obyvatel domácnosti a post-stratifikačními vahami zajišťuje reprezentativitu výběru vzhledem k cílové populaci.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Udržitelná energetika“ a výzkumného tématu „Udržitelná energetika a společnost“. |